

Zaman Gazetesi

26 Ağustos 2014

Herkül Millas

Millilik bu noktaya vardı: vicdan da artık milli oldu! Gördüklerime başka bir anlam veremiyorum; başka bir açıklama bulamıyorum.

Kötülük bize yapılıncı vicdanımız isyan ediyor, başkasına yapılıncı uyuyor. Bu vicdana başka ne denir? Irkçılık "bizden" birilerine zarar verince kıyameti koparıyoruz. İnsanımıza, bayrağımıza, inancımıza bir saldırı olunca haklar konusunda ne denli duyarlı olduğumuzu hemen belli ediyoruz. Bilmem, örnek vermek gerekiyor mu? Yabancı bir ülkede soydaşımıza,

dindaşımıza saldırılınca veya etnik grubumuza laf edilince neyin ırkçılık, önyargı, ayıp, acı, günah, suç olduğunu hep biliyoruz. Ama "ötekine" aynı şey yapılıncaya ilgilenmiyoruz. Bu seçmeci ve bizden olmayana duyarsız kalan vicdana "milli vicdan" diyorum; haksız mıyım?

Karikatür krizini hatırlatayım. Kutsala saygı gerek diye kıyameti koparanlar şimdi nerede? Irak'ta kutsal mekânlar ("farklı" İslamî, Ezidi, Hıristiyan ibadet yerleri) tahrip ediliyor, insanların kutsal saydıklarına hakaretler edilerek inançlarında vazgeçmeleri için baskı yapılıyor. Baskı dediğim, kan dondurucu ve dehşet verici uygulamalar: kafa kesmek, canlı gömmek, kadınların ırzına geçilmesi, köle olarak el değiştirmesi... Bir dergide beş-on karikatür yayınlanmıyor, soykırım yaşanıyor. Beş-on kişiden söz etmiyoruz, on binler süründürülüyor. Almanya'da öldürülen Türkleri hatırlayalım. O zaman gazeteler nasıl başlıklar atmıştı. Büyüklerimiz nasıl galeyana gelmişti. Meydanlar nasıl protestocularla dolmuştu. Şimdi aynı şey yüz misli, bin misli olurken, tepkiler neden on misli daha az? Mısır'daki Kıptilere yapılanlara da tıs! Birkaç seçkin kimse dışında genel olarak olanlara "soğukkanlı" yaklaştık.

İnsan hakları (human rights) "insanların haklarından" farklı bir şey. İnsanlar tarih içinde her zaman haklarını aramışlardır. Yani herkes kendi hakkını. Bu arada hak anlayışı da yüzyıllar içinde ve toplumdaki topluma sürekli değişti. Eskiden kölelere özgür olmak hakkı tanınmazdı ve bu çok doğal sayılırdı; kadınların görüşü sorulmazdı, örneğin, düne kadar seçimlerde erkekler onlara oy da kullandırmazdı; bugün hayvanlara yapılmayan eziyet eskiden esirlere, suçlu sayılanlara yapılırdı. Şimdi bir şeyler değişti deniliyor. Temel haklar, ırk, cins, etnisite, din farkı gözetmeden bütün insanlar içindir diyoruz. Ama bu şu anlama da geliyor: insan haklarının savunucusu da bütün insanlar olacak. Herkesin hakkını herkes koruyacak, savunacak, sağlayacak. Bu ilkeye dayanarak başka ülkelerde yapılan haksızlıklara müdahil olabiliyor ve sesimizi yükseltebiliyoruz. Şimdi susarsak, yarın gerek duyduğumuzda nasıl protestoda bulunup hakkımızı arayacağız? Ne hakla; çifte standardımızı nasıl savunacağız?

Bugünlerde Irak'ta yaşananlar yakın tarihte gördüğümüz en vahşi uygulamalardandır. Bir bakıma belki de en kötüsü. Çünkü düne kadar soykırım ve hastalıklı kin vahşeti yaşatanlar bunu gizlemeye çalışırdı. Bunları yapanlar en azından ne yaptığını biliyordu. Nazi uygulamaları böyleydi. Yaptıklarını kamuoyuna duyurmamaya çalıştılar. Sonradan pek çok kimse "duymadık, bilmiyorduk" dedi. Aslında bir şeyler duymuşlardı ama bir mazeretleri vardı. Şimdi yaşananlar farklı. Vahşet kıvançla reklam ediliyor. Bilmiyoruz diyecek halimiz yok. "Bu insanlar böyle şey yapmaz" da diyemiyoruz; ve çoğumuz susuyor! Neden?

Vicdanın böylesine seçmeci ve göreceli (rölatif, izafi) olmasını nasıl açıklayacağız, vicdanlar nasıl milli oldu? Benim yorumum, on yıllardır oluşturmaya çalıştığımız ve sonunda becerdiğimiz "biz" kimliği yüzünden. Neyi benimsemeye çalıştığımızı en açık biçimde eğitim sistemimiz ve

okul kitaplarımız gösteriyor. Bütün sistem özel bir biz-ötekiler üzerinde kurulmuş. "Biz" derken insanlar veya çocuklar, anneler, köydeki komşularımız veya yaşitlarımız, bizim gibi kaygılar ve sorunlar yaşayan kimseler anlaşılıyor. Biz-ötekiler karşıtlığı etnik ayrımcılık veya dini farklılık üzerinde bina edilmiş. Ve belki daha kötüsü, tarih içinde yaşanmış biz-ötekiler ilişkisi hep bir kavga ve savaş olayı olarak tanıtılmış. Millilik aşılacaktır diye özel egemen bir söyleme öncelik verilmiş, eğitimde, siyasi görüşlerde, edebiyatta, günlük sohbette. "Onlar saldırdılar, bizi öldürdüler, biz onları yendik, fethettik, bize kin beslediler, kötülük etmek isterler" paranoyası eğitimin temeline dönüştürüldü – "ötekini" öldürmek, yenmek ve galebe gelmek kültürü.

Ve vicdanımız da körlendi. Bizden sayılmayana acımamak normal sayılıyor, hatta ötekileştirilmiş olana saygı ve sevgi duymak şüphe ile karşılanır oldu. Bir kimsenin şaibeli olduğunu göstermek için "öteki" ile bir arada çekilmiş bir fotoğrafını göstermek yeterli sayılmıyor mu?

Bundan dolayı şimdi meydanlar nümayişçilerle dolmadı? Eğer aynı şeyler bir Batılı ülkede Türklere karşı yapılsaydı dolardı. Tek yumruk olur, insanımızın ihlal edilen hakkını arardık. Bu "biz" kimliği insanlık kimliğimizin yerine geçti. Ve tabii insanlığımızdan da bir şeyleri yok ederek. Evrensel dünya görüşü yerine dar yöresel kimliğin sonucudur uyuşukluğumuz. Kimliğimiz yalnız milli olunca, insanları da bizden olan ve bizden olmayan diye farklı sınıflara ayırdık. Vicdanımız da millileştirilince sonuç işte böyle oldu. Artık insanı görmez olduk, etnik ve milli gruplar seçiyor gözlerimiz. Veya dindaşlar ve "ötekiler" diye algılıyoruz insanları.

"Biz böyle olduk" derken tabii ki yalnız Türkiye'yi kastetmiyorum. Millilik ve "biz/öteki" algısı dünya çapında yaşanan bir olay. Başka türlü söylersek, son iki yüzyıldır millilik insanlığın ortak algısı. "İnsan hakları" anlayışı, yani "insanın" ortak bir değer olduğu inancı henüz toplumların içinde yerleşmemiş. Daha kötüsü yerleştirmek için çaba da gösterilmiyor. Daha da kötüsü var: çaba gösterilmemesinin kötü olduğu bile henüz anlaşılmamış. Bir gün gelecek bu yüzyıllardaki "bizim" sergilediğimiz bu bencillik eleştirilecek. "Bizler" için iyi şeyler söylenmeyecek; biz de bugün ortaçağlardaki insanlar için iyi konuşmadığımız gibi.

Gerçekçi olmaya çalışarak, yapacak pek bir şeylerin olmadığını kabul etmem gerek. Dünyamız öyle! Benim derdim kendi vicdanımla. Ona hesap veriyorum, kendimi kantara vurunca çok utanmamak için kendimce bir şeyler yazmaya çalışıyorum. Yoksa çoğunluğun tercihini ve seçimini biliyorum, demokratik, özgür seçimini. Ama onlar kendi serbest seçimlerinin nasıl oluştuğunu, ne zaman ve nereden aşılandığını bilmiyor. Yazım bu konudaydı. h.millas@zaman.com.tr